

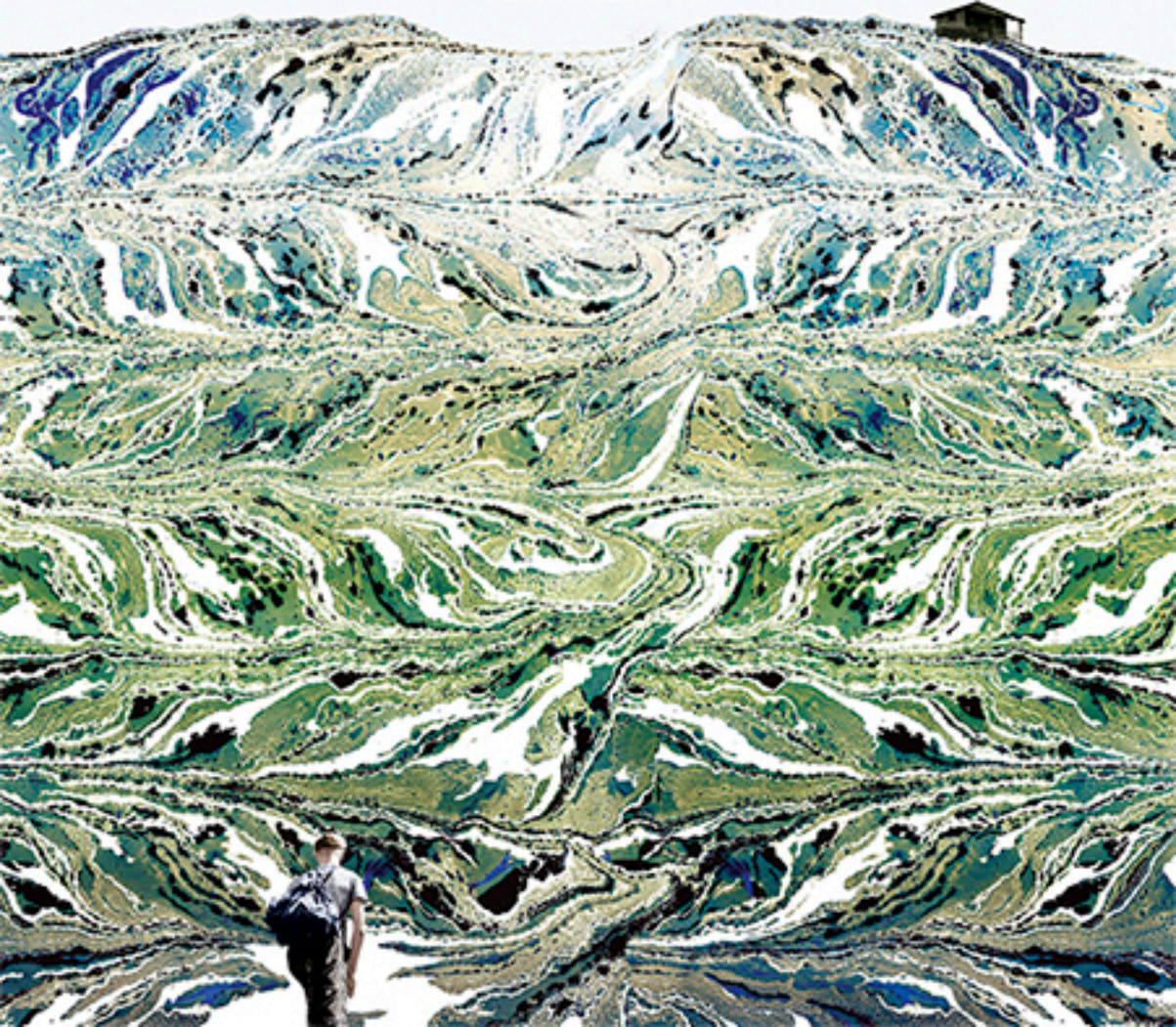
Prestižinės „Man Booker International“
premijos nominantas

Visas gyvenimas

ROBERT SEETHALER

Subtilus ir kupinas tylios išminties kaip Johno Williamso „Stouneris“
Irish Times

baltos lankos

Robert Seethaler

Visas gyvenimas

romanas

Iš vokiečių kalbos vertė Rūta Jonynaitė

baltos lankos

Nors laikomas luošiu, Andrėjus Egeris buvo stiprus. Jėgos turėjo daug, reikalavo mažai, kalbėti bemaž nekalbėjo, o saulėkaitą laukuose galėjo išverti ne prasčiau kaip geliantį šaltį miške. Jis imdavosi bet kokio darbo, atlikdavo jį patikimai ir neniurnėdamas. Mokėjo ir dalgiu, ir šienšake mosuoti. Jis vartė šviežiai nupjautą žolę, krovė į vežimus mėšlą, tampė iš laukų akmenis ir šiaudų pėdus. Kaip vabalas ropojo žeme ir karstėsi po uolas paskui paklydusius gyvulius. Jis žinojo, kokias malkas kuria linkme kapoti, kaip įkalti pleišta, kaip paaštrinti pjūklą ir išgaląsti kirvį. Į smuklę eidavo retai ir niekad neleisdavo sau daugiau nei vieną valgymą ir bokalą alaus arba stiklelį trauktinės. Retą naktį praleisdavo lovoje, dažniausiai miegodavo ant šieno, kur nors ant aukšto, kamaroje ar tvarte šalia gyvulių. Kartais, drungnomis vasaros naktimis, pasiklodavo apklotą ką tik nušienautoje pievoje ir išsitiesęs ant nugaros žiūrėdavo į žvaigždėtą dangų. Tada susimąstydavo apie ateitį, regis, tik todėl nusidriekiančią į

begalinius tolius, kad nieko iš jos nesitikėjo. O kartais, ilgokai taip gulėjęs, pajusdavo, tarytum žemė po nugara švelniai švelniai pakyla ir vėl nusileidžia, ir tomis akimirkomis žinodavo, kad šitai kvėpuoja kalnai.

Dvidešimt devynerių Egeris buvo sukaupęs pakankamai pinigų, kad pajėgtų mokėti nuomą už žemės sklypelį su stogine šienui krauti. Tai buvo lopinėlis vos žemiau medžių ribos, kokie penki šimtai metrų tiesia linija viršum kaimo, pasiekiamas tik siauru, stačiu taku, vedančiu į Piemenų viršukalnę. Jis buvo praktiškai bevertis, status ir skurdus, sėte nusėtas nesuskaitomų riedulių, vargiai didesnis už vištų pievą anapus Krancštokerio kiemo. Tačiau netoliese iš uolos tryško skaidraus, ledinio vandens šaltinėlis, o rytais pusvalandžiu anksčiau nei visame kaime ties kalno ketera nušvitusi saulė imdavo šildyti žemę po pernakt sustirusiomis Egerio kojomis. Aplinkui augančiame miške jis nusikirto keletą medžių, čia pat juos nugenėjo ir atsitempė rąstus prie savo stoginės, ketindamas sustvirtinti pakrypusias sienas. Pamatui iškasęs griovį, prikrovė jį tų pačių savo sklypo akmenų, kurių, atrodė, nė kiek nesumažėjo, atrodė, kas naktį vėl priaugdavo iš sausos, dulkinos žemės. Jis rinko tuos akmenis, o kad berenkant darėsi nuobodu, tai duodavo jiems vardus. O kai išsibaigė vardai, ėmė vardyti žodžiais. Kai vis dėlto paaiškėjo, kad jo žemėje daugiau akmenų, nei pats žinojo žodžių, tiesiog pradėjo vėl iš pradžių. Nei plūgo,

nei gyvulių jam nereikėjo. Nuosavam ūkiui žemės buvo per mažai, bet pakankamai įveisti mažutėlį daržą. Galiausiai savo naujuosius namus jis aptvėrė žema tvora ir įtaisė medinius vartelius – vien tik tam, kad kada nors pro juos galėtų įleisti galbūt čionai užsuksiantį svečią.

Apskritai paėmus, tai buvo geras metas, Egeris buvo patenkintas, jo manymu, šitaip būtų galėję likti visados. Bet tada nutiko ta istorija su Hanesu Raginiu. Pagal tai, kaip pats suprato kaltę ir teisingumą, Egeris jautėsi niekuo dėtas prie ožkaganio dingimo, ir vis dėlto jis niekam nepasakojo, kas įvyko tąsyk, siaučiant tirštai pūgai. Hanesą Raginį visi laikė mirusiu, tiesa, jo kūno niekas niekadoms nerado, tačiau ir Egeris nė akimirką tuo neabejojo. Bet ano vaizdo, anos sudžiūvusios žmogystos, pamažu ištirpstančios miglose, jis nepajėgė užmiršti.

Toji diena paliko Egerio sieloje ir dar kai ką neišdildoma – skausmą, kuris lengvai prisilietus medžiagos klostei smelkte įsismelkė į ranką, į petį, į krūtinę ir galiausiai įstrigo kažkur paširdžiuose. Tai buvo vos juntamas skausmas, bet veriantis giliau nei visi kiti iki tolei gyvenime patirti skausmai, įskaitant ir tą, kurį tekdavo ištvirti pliaukšint Krancštokerio lazdyno vytinei.

Ji buvo vardu Marija – Egeriui atrodė, kad tai gražiausias pasaulyje vardas. Ji atklydo į slėnį prieš porą mėnesių, ieškodama darbo, numintais batais ir pridulkėjusiais plaukais. Ir jai pasisėkė: vos prieš kelias

dienas smuklininkas dėl nenumatyto nėštumo buvo velniop išvaręs savo mergą.

– Parodyk rankas! – paliepė jis Marijai.

Linksėdamas galvą patenkintas apžiūrėjo nuospaudas ant pirštų ir priėmė ją dirbti. Marija iš karto stojo aptarnauti svečių ir kloti lovų keliuose kambariuose, įrengtuose sezoniniams darbininkams. Jai teko rūpintis vištomis, pagelbėti darže, virtuvėje, skerdžiant gyvulius ir semiant svečių išvietę. Ji niekad nesisūsdavo ir nei didžiudavosi, nei kuo nors bjaurėdavosi.

– Nekišk prie jos nagų! – perspėjo smuklininkas ir dūrė ką tik lydytais taukais blizgančiu smiliumi Egeriui į krūtinę. – Marija skirta darbui, o ne meilei, supratai?

– Supratau, – atsakė Egeris ir vėl pajuto, kaip dilgtelejo paširdžiuos. Meluoti negalima prieš Dievą, pagalvojo, smuklininkui – galima.

Sekmadienį palaukė jos po pamaldų. Ji vilkėjo balta suknele, ant galvos dėvėjo baltą skrybėlaitę. Skrybėlaitė buvo tikrai daili, tačiau Egeriui pasirodė, kad gal ji truputėlį per maža. Jis nejučia prisiminė kai kur miške iš žemės kyšančius tamsius šakniastiebius, ant kurių tai šen, tai ten puikavosi lyg per stebuklą pražydusi balta lelija. Bet galbūt ta skrybėlaitė netgi labai tiko, iš kur Egeriui žinoti. Apie tokius dalykus jis nemaž nenutuokė. Vienintelė jo patirtis su moterimis ir buvo toji per pamaldas, kai sėdėdamas paskutinėje

koplyčios eilėje klausydavosi jų skambaus giedojimo, visai apsvaigęs nuo sekmadieninio su muilu ištrinktų ir levandomis ištrintų jų plaukų dvelksmo.

– Norėčiau... – pratarė kимиu balsu ir vidur sakinio nutilo, staiga pamiršęs, ką iš tiesų norėjo pasakyti.

Valandėlę jie stovėjo koplyčios šešėlyje ir tylėjo. Ji atrodė pavargusi. Veidą tarytum tebetemdė bažnyčios prieblanda. Prie kairio antakio jai buvo prikibusi mažutėlė geltona žiedadulkė, ji virpčiojo švelniame vėjelyje. Netikėtai Marija nusišypsojo.

– Lyg ir atvėso staiga, – pasakė. – Gal paėjėkim į saulutę.

Greta vienas kito juodu žengė miško taku, už koplyčios kylančiu į Harco kaubrij. Žolėje gurgėjo mažutis upokšnis, o virš galvų ošė medžių vainikai. Krūmynuose visur čireno liepsnelės, bet, vos jiems priėjus artyn, kaipmat nutildavo. Ties viena proskyna juodu stabtelėjo. Aukštai danguje nejudėdamas kybojo sakalas. Staiga jis suplakė sparnais ir pavirto ant šono. Atrodė, tiesiog krito iš dangaus ir dingo jiems iš akių. Marija nusiskynė kelias gėles, o Egeris sviedė į krūmus galvos didumo akmenį – šiaip sau, kad užėjo toks noras ir kad nestigo jėgų. Kai grįžtant atgal teko pereiti sutrešusiu tilteliu, ji sugriebė jam už rankos. Jos delnas buvo šiurkštus ir šiltas kaip saulės įkaitintas medžio gabalėlis. Egeris mielai būtų prisidėjęs jį prie skruosto,

taip ir likęs stovėti. Bet ne – žengė didelį žingsnį ir nukubėjo toliau.

– Atsargiai, – perspėjo neatsigręždamas. – Ant žemės labai lengva išsisukti koją!

Jie susitikdavo kiekvieną sekmadienį, vėliau kartais ir šiokią dieną. Dar maža mergaitė, lipdama per netvirtą medinį aptvarą, ji buvo įvirtusi į kiaulių gardą, ir išsigandusi motina kiaulė krimstelėjo jai į sprandą, nuo to laiko ten ir liko įstrižas kokių dvidešimties centimetrų ilgio ryškiai raudonas, lenktas it mėnulio pjautuvas randas. Egeriui jis nė kiek nekliudė. Randai kaip metai, manė jis, jie dedasi į krūvą ir visi kartu padaro žmogų tuo, kas jis yra. Marijos savo ruožtu netrikdė jo kreiva koja. Bent jau ji nieko nesakė. Niekados nė vienu žodžiu neužsiminė apie jo šlubumą. Apskritai juodu mažai kalbėjo. Eidavo vienas šalia kito ir žiūrėdavo į priekyje žeme slenkančius nuosavus šešėlius arba sėdėdavo kur nors ant akmens ir žvelgdavo į slėnį.

Vieną pavakarę baigiantis rugpjūčiui jis nusivedė Mariją prie savo sklypo. Pasilenkęs atidarė vartelius ir praleido ją pirmą. Trobelę dar turėsiąs išdažyti, pasakė, juk vėjas ir drėgmė ėdasi į medį, nespėsi nė apsižvalgyti, ir jaukumo kaip būti nebuvę. Ten toliau jis įveisęs truputį daržovių, štai salierai – žiūrėk, ir žmogų baigia praaugti. Mat čia, viršuje, saulė šviečianti kaitriau nei žemai slėnyje. Ne tik augalams tai esą gerai, ji ir žmogui šildanti kaulus ir glostanti sielą.

Nereikėtų, žinoma, užmiršti ir vaizdo, priminė Egeris, brėždamas platų lanką ištiesta ranka, vaizdas čia atsiverias į visas apylinkes, o esant gražiam orui dargi toliau. Jis norįs išdažyti ir vidų, paaiškino, būtent sienų dažais. Žinoma, dažus turėsiąs maišyti ne su vandeniu, o su šviežiu pienu, kad ilgiau laikytų. Galbūt dar reikiąsį tinkamai įrengti virtuvę, šiaip ar taip, būtiniausi dalykai jau yra: puodai, lėkštės, stalo įrankiai ir panašiai, radęs progą jis nušveisiąs ir keptuves. Tvarto jam, beje, neprireikiąs, nes gyvuliams nesą nei vietos, nei laiko, galų gale jis ir neketinąs ūkininkauti. Būti ūkininku reiškia visą gyvenimą ropoti po savo lopinį ir raustis žemėje nudūrus akis. Tačiau jo skonio vyras turįs pakelti žvilgsnį, kad pamatytų kuo toliau, plačiau nei jo paties ribotas žemės gabalėlis.

Vėliau gyvenime Egeris negalėjo prisiminti kada nors šnekėjęs tiek daug kaip aną sykį, kai Marija pirmą kartą apsilankė jo namuose. Žodžiai sprūste sprūdo jam iš burnos, jis nustebejęs klausėsi jų, regis, savaime gražiai susidėliojančių ir įgaunančių prasmę, kuri ir jam pačiam tik tuos žodžius ištarus netikėtai vėrėsi prieš akis.

Kai siauru, vingriu takeliu juodu leidosi į slėnį, Egeris vėl tylėjo. Jautėsi keistai, lyg truputį susigėdęs, pats nežinodamas dėl ko. Ties vienu tako vingiu jie sustojo pailsėti. Atsisėdo į žolę ir atrėmė nugaras į išvirtusio buko kamieną. Medis, prisigėręs besibaigiančios vasaros dienų šilumos, kvėpėjo sausomis samanomis ir

sakais. Aplink į giedrą dangų stiebėsi kalnų viršūnės. Marija nutarė, kad jos atrodo kaip iš porceliano, ir Egeris sutiko, nors gyvenime nebuvo porceliano matęs. Todėl reikia eiti labai atsargiai, pridūrė jis, vienas nevykęs žingsnis – ir visas paveikslas gali skilti arba išsyk subyrėti į nesuskaitomą daugybę mažutėlių duženų. Marija nusijuokė.

– Linksmi skamba, – pasakė.

– Taip, – atsiliepė Egeris.

Paskui nuleido galvą neišmanydamas, ką bepridėti. Būtų atsistojęs, pačiupęs kokį uolos luitą ir švystelėjęs nežinia kur. Kuo aukščiau, kuo toliau. Tačiau staiga pajuto jos petį sau prie peties. Pakėlė galvą.

– Dabar nebeištversiu! – tarė, atsisukęs abiem rankomis suėmė jos veidą ir pabučiavo ją.

– Ojei, – atsiduso ji. – Bet ir turi jėgų!

– Atsiprašau! – jis išsigandęs atitraukė rankas.

– Bet buvo gera, – pridūrė ji.

– Nors ir skaudėjo?

– Taip. Labai gera.

Jis darsyk suėmė jos galvą rankomis, tik šįkart taip atsargiai, lyg imtų vištos kiaušinį ar ką tik išsiritusį viščiuką.

– Šitaip gerai, – ištarė ji ir užsimerkė.

Būtų norėjęs dar tą pačią, vėliausiai rytojaus dieną prašyti jos rankos. Bet neturėjo supratimo, kaip tai

padaryti. Per naktis sėdėjo ant paties pasidirbto savo namo slenksčio ir spoksojo į mėnulio nušviestą žolę po kojomis, o mintys vis sukosi apie tai, koks jis esąs nevykęs. Nei jis ūkininkas, nei nori toks būti. Tačiau ir ne amatininkas, ne medkirtys, ne kalnų piemuo. Tiesą pasakius, jis pelnosi duoną kaip parankinis, kaip bet koku sezonu ir bet kokia proga samdomas bernas. Toks vyras tinkamas, gali sakyti, viskam, tik ne kurti šeimą. Moterys iš savo būsimojo tikisi daugiau, bent jau tiek Egeris tarėsi apie jas nusimanąs. Dėl jo paties, tai jis būtų galėjęs visą likusį gyvenimą prasėdėti kur nors pamiškėje, laikydamas Mariją už rankos, atsirėmęs į sakuotą medžio kamieną. Bet dabar buvo svarbu jau nebe vien tik jis. Egeris suprato savo užduotį šiame pasaulyje. Jis norėjo apsaugoti Mariją, pasirūpinti ja. Vyras turįs pakelti žvilgsnį, kad pamatyti kuo toliau, plačiau nei jo paties ribotas žemės lopinėlis, – taip jis buvo sakęs. Tai ir norėjo tesėti.

Egeris apsilankė bendrovės „Bitermanas ir sūnūs“ stovykloje, tuo tarpu išsidriekusi per visą atšlaitės pievą kitapus slėnio ir glaudžiančioje jau daugiau gyventojų nei pats kaimas. Apsiklausinėjęs rado už naujų darbininkų priėmimą atsakingo prokuristo baraką ir nejaukiai, baugiai žengė į jo biurą, nuogaustaudamas, kad savo grubiais auliniiais neišpurvintų bemaž visas grindis užklojusio kilimo, slopinančio žingsnius, tarsi eitum per samanas. Prokuristas buvo stambus vyras, jo

randuotą plikę juosė trumpai kirptų plaukų vainikas. Jis sėdėjo už juodo medžio rašomojo stalo ir, nors kambaryje buvo šilta, vilkėjo avikailiu mušta odine striuke. Sėdėjo užsikvempęs ant popierių krūvos ir, regis, nė nepastebėjo įėjusio Egerio. Bet kaip tik tą akimirką, kai šis jau ketino koku nors garsu atkreipti į save dėmesį, vyriškis nelaukai pakėlė galvą.

– Tu šlubuoji, – pasakė. – Toks mums netinka.

– Apylinkėje nėra geresnio darbininko už mane, – atsiliepė Egeris. – Aš stiprus. Aš viską moku. Viską darau.

– Bet tu šlubuoji.

– Slėnyje galbūt, – nenusileido Egeris. – Ant kalno aš esu vienintelis, kuris eina tiesiai.

Prokuristas lėtai atsilošė. Kambaryje stojusi tylą tamsia ūkana apsiautė Egeriui širdį. Jis įsispoksojo į išbalintą sieną, staiga nebesuprasdamas, ko iš viso čia atėjęs. Prokuristas atsiduso. Pakėlė ranką, mostelėjo, lyg norėdamas pradanginti Egerį iš akių. Ir pasakė:

– Sveikas atvykęs pas „Bitermaną ir sūnus“. Jokio alkoholio, jokių paleistuvysčių, jokių profsajungų. Darbas prasideda rytoj ryte pusę šešių!

Egeris padėjo kirsti medžius ir statyti galingas geležines atramas, kurios per penkiasdešimt metrų viena nuo kitos tiesia kaip strėlė linija kopė aukštyn, aukštyn į kalną ir kurių kiekviena keliais metrais prašoko

netgi aukščiausią kaimo pastatą – parapijos koplyčią. Šlaitais į viršų ir žemyn jis tampė geležį, medį ir cementą. Miško žemėje kasė duobes pamatams ir grėžė uoloje sulig ranka platumo skylės, į kurias sprogdintojų vyresnysis kišo savo dinamito lazdeles. Aidint sprogimams jis kartu su kitais, pasitraukę per saugų atstumą, sėdėjo ant medžių, išguldytų kairėje ir dešinėje iškirstos plačios proskynos. Sėdėjo užsiėmę ausis, po užpakaliu jusdami, kaip kalną drebina sprogimai. Egeris, kaip niekas kitas, puikiai pažino vietovę ir nemaž nebijojo aukščio, todėl dažniausiai buvo siunčiamas į priekį ir būdavo pirmas iš grėžėjų. Jis laipiojo po akmenyną, keberiojosi tarp uolų ir kybojo ant stačios sienos, saugomas vienos plonos virvės, prieš akis matydamas tik akmens grąžto keliamų dulkių debesėlį. Egeriui patiko dirbti ant uolos. Čia, viršuje, oras buvo vėsus ir vaiskus, kartais jis išgirdavo kilniojo erelio riksmą arba pastebėdavo uola be garso šmėstelintį jo šešėlį. Dažnai galvodavo apie Mariją. Apie jos šiltas, šiurkščias rankas ir apie randą, kurio lenkta linija vis iškildavo atminty.

Rudenį Egerį suėmė nerimas. Jis manė tikrai galų gale atėjus laiką prašyti Marijos rankos, tačiau vis tiek ne-nuvokė, kaip tai padaryti. Vakaraus sėdėjo tarpduryje ant slenksčio, paskendęs miglotuose vaizdiniuose ir svajonėse. Žinoma, svarstė jis, tai negali būti tiesiog

paprasčiausias pasiūlymas. Jis turėtų būti toks, kad maždaug atspindėtų jo didžiulę meilę ir visam laikui įsirėžtą Marijai į atmintį ir širdį. Jam dingojosi parašyti žodžiai, tačiau juk rašė jis dar rečiau nei kalbėjo – praktiškai nerašė niekad. Be to, toks laiškas, jo manymu, ne kažin ką gali atskleisti. Kaipgi ant vieno popieriaus lapelio sutilptų visa gausybė jo minčių ir jausmų? Geriausia būtų įrašyti savo meilę kalne, milžiniškomis raidėmis, kad kiekvienas slėnyje iš tolo pamatytų. Savo rūpestį Egeris išdėstė bendradarbiui Tomui Matliui, su kuriuo miško proskynos pakraštyje plėšė iš žemės atkakliai nepasiduodančias šaknis. Matlis buvo patyręs medkirtys, vienas vyriausių bendrovės darbininkų. Jau beveik trisdešimt metų jis su įvairiais būriais traukė per kalnus, pažangos vardan kirsdamas miškus ir smaigstydamas į žemę geležinius karkasus ar betoninius stulpus. Nepaisydamas amžiaus ir skausmų, it įsiutusį šunų ruja, anot jo paties, dantimis įsikirtusių jam į strėnas, jis lengvai ir mitriai landžiojo po krūmynus. Gal iš tiesų būtų įmanoma ką nors įrašyti kalne, pasvarstė Matlis ir persibraukė ranka per barzdotą veidą, įrašyti velnio rašalu – ugnimi. Jaunystėje jis porą vasarų kirtęs mišką šiaurėje, kur buvo statomi tiltai, ir ten susidūręs su senuoju Jėzaus Širdies ugnies papročiu, kai saulėgražos metą būdavo uždegami milžiniški ugnies paveikslai, naktį sušvintantys ant kalno. Jei ugnimi galima piešti, pasakė jis, tai galima ir rašyti.

Turbūt šitaip galima pasipiršti ir tai Marijai. Trimis ke-
turiais žodžiais, daugiau, žinoma, nereikėtų, daugiau
net nebūtų įmanoma išrašyti. „Ar eisi už manęs?“ arba
„Širdele, būki mano“ – ką nors panašaus, ką patinka
girdėti moteriškėms.

– Gal galėtų būti šitaip, – susimąstęs pridūrė
Matlis.

Jis grybštelėjo ranka už pakaušio ir ištraukė ploną
pumpuruotą šakelę, kuri buvo įstrigusi jam po apy-
kakle. Vieną po kito nukramtė baltus pumpurėlius ir
ėmė čiulpti kaip karamelinius ledinukus.

– Taigi, – sutiko Egeris. – Galėtų būti šitaip.

Po dviejų savaitių, vėlyvą pirmojo spalio sek-
madienio popietę, septyniolika patikimiausių vyrų
iš Egerio būrio karstėsi po akmenyną viršum Erelių
atbrailos: klausydami kimiai šūkčiojamų Matlio nu-
rodymų, jie turėjo pagal iš anksto kanapinėmis vir-
vėmis nužymėtas linijas maždaug kas du metrai iš-
dėlioti du šimtus penkiasdešimt lininių maišelių,
sveriančių po pusantro kilogramo, pripiltų pjuvenų ir
primirkytų žibalo. Prieš keletą dienų vakare, po darbo,
Egeris buvo surinkęs vyrus valgyklos palapinėje, ke-
tindamas paaiškinti savo planus ir prikalbinti juos pri-
sidėti.

– Gausite septyniasdešimt grašių ir ketvirtį litro
trauktinės, – pasiūlė, nužvelgdamas murzinius vyrų
veidus.

Pastarosiomis savaitėmis buvo pasitaupęs pinigų iš atlygio, sužėręs monetas į nedidelę dėžutę nuo žvakių ir užkasęs į žemę po savo slenksčiu.

– Mes norime aštuoniasdešimties grašių ir pusės litro! – pareiškė juodaplaukis mechanikas, tik prieš porą savaitių atvykęs iš Lombardijos ir stojęs dirbti bendrovėje, tačiau savo karštakraujo temperamentu netrukęs įgyti būryje nemenką autoritetą.

– Devyniasdešimt grašių ir nė lašo trauktinės, – atkirto Egeris.

– Trauktinės turi būti.

– Šešiasdešimt grašių ir pusė litro.

– Sutarta! – šūktelėjo juodaplaukis ir patvirtindamas sandorį trenkė kumščiu į stalą.

Tomas Matlis beveik visą laiką sėdėjo ant uolos kyšulio ir stebėjo vyrų darbą. Maišelių nieku gyvu nebuvo galima dėlioti didesniais kaip dviejų metrų tarpais, kitaip užrašė būtų atsiradusios spragos.

– Ar dėl kiauros raidės turės pražūti meilė, žioply! – sušukęs sviedė kumščio didumo akmenį link jauno karkasininko, kurio tarpai pasirodė kiek per dideli.

Sulig saulės laida visi maišeliai buvo išdėlioti. Ant kalnų nusileido naktis, ir Matlis, nusiropšęs nuo savo uolos, pasuko prie pirmojo pirmosios raidės maišelio. Apžvelgė visą šlaitą, po kurį buvo vienodai pasiskirstę vyrai. Tada nusipurtė nuo kelnų dulkes, išsitraukė iš

kišenės degtukų dėžutę ir uždegė žibaluotu skuduru apvyturiuotą lazdą, įbestą čia pat į žemę. Paėmęs deglą, sumosavo juo virš galvos ir taip džiaugsmingai, taip skardžiai šūktelėjo, kaip niekadose gyvenime nebuvo šūkavęs. Beveik vienu kartu uolyno plote suliepsnojo šešiolika deglių, ir vyrai suskubo kuo greičiau apibėgioti savo linijas, vieną po kito uždegti maišelius. Matlis tyliai sukikeno. Su malonumu prisiminė žadėtąją trauktinę ir sykiu pajuto, kaip į pakaušį vėsiai alsuoja naktis, vis tamsiau apgaubianti kalnus.

Kaip tik tą akimirką apačioje, slėnyje, Andrėjas Egeris apkabino Mariją per pečius. Jie buvo sutarę susitikti saulei leidžiantis prie kelmo, šalia senojo tako, ji pasirodė nevēluodama, ir Egeriui net palengvėjo. Ji vilkėjo šviesia linine suknele, plaukai kvepėjo muilu, šienu ir truputėlį, kaip dingtelėjo Egeriui, kiaulienos kepsniu. Jis patiesė ant kelmo savo švarką ir pakvietė ją prisėsti. Norįs jai kai ką parodyti – kai ką, ko ji galbūt niekadose nepamiršianti.

– Ar ką gražaus? – paklausė Marija.

– Gali būti, – atsakė jis.

Juodu susėdo greta ir tylomis žiūrėjo, kaip saulė dingsta už kalnų. Egeris klausėsi savo širdies tvaksėjimo. Akimirką jam pasirodė, tarsi ji plaktų ne krūtinėje, o apačioje, kelme, lyg sutrūnijęs medis būtų nubudęs naujam gyvenimui. Tada jie iš kažkur toli išgirdo džiaugsmingą Tomo Matlio šūksnį, ir Egeris mostelėjo į tamsą.